

О.М. Дзюбенко, здобувач

Житомирський державний технологічний університет

Властивості фінансового потенціалу як об'єкта економічного аналізу

(Представлено: д.е.н., проф. Євдокимов В.В.)

У роботі обґрунтовано важливість фінансового потенціалу, адже він вважається ще й одним із факторів, що визначає успішність діяльності підприємства. Розглянуто властивості фінансового потенціалу з позиції функціональної спрямованості, класифікаційних ознак та принципів. Встановлено, що фінансовий потенціал охоплює сукупність об'єктів управління та різних видів господарської діяльності. Проаналізовано підходи до складу та сутності функцій фінансового потенціалу. Різносторонній склад та сутність функцій економічного потенціалу обумовлені багатовекторним підходом до сутності даного поняття. Визначено принципи фінансового потенціалу, а саме: системності, безперервності, збалансованості, прозорості, еластичності, релевантності. В статті проаналізовано різні підходи авторів до класифікації потенціалу підприємства. Виділяти ознаки класифікації досліджуваного економічного явища: в залежності від властивостей змінюватися; за часом використання; за стадіями процесу відтворення; за характером впливу на результати діяльності підприємства; за способом виявлення. Розроблено модель фінансового потенціалу як об'єкта економічного аналізу.

Ключові слова: економічний аналіз; фінансовий потенціал; фінансовий стан підприємства; лісогосподарські підприємства.

Постановка проблеми. Важливість фінансового потенціалу полягає в забезпеченні тактичних та стратегічних цілей діяльності підприємства. «Адже фінансовий потенціал являє собою потужний елемент для оперативного та стратегічного впливу на виробничо-господарську діяльність та економічний розвиток підприємства. А на сьогоднішній день фінансовий потенціал вважається ще й одним із факторів, що визначає успішність діяльності підприємства. Адже від фінансового потенціалу залежить рівень конкурентоспроможності та інвестиційна привабливість підприємства» [1].

У зв'язку з цим виникає потреба у формуванні комплексної оцінки фінансового потенціалу для інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень внутрішніми та зовнішніми користувачами. «Проводити оцінювання фінансового потенціалу підприємства важливо як для внутрішніх, так і зовнішніх користувачів інформації. За умов оптимального використання фінансового потенціалу підприємство збільшує свою ринкову вартість, що є сигналом для потенційних інвесторів, кредиторів, акціонерів, державних структур та інших зовнішніх суб'єктів оцінювання щодо доцільності інвестування коштів у досліджуване підприємство та його платоспроможності» [10]. Інструментом такої оцінки виступає система економічного аналізу господарської діяльності підприємства. Для формування якісного методичного інструментарію економічного аналізу необхідним є визначення властивостей економічного потенціалу, що проявляється в його сутності та складових як об'єкту економічного аналізу. Це пов'язано із тим, що «об'єкт економічного аналізу і є саме тим елементом, задля якого формується відповідна система. При цьому надзвичайно складним є процес ідентифікації, що саме є об'єктом цієї системи, що відноситься до середовища тощо. Усталеного підходу до тлумачення аналітичних об'єктів до сьогодні немає. З одного боку, розвиток аналітичної науки дозволив виділити основні складові економічного аналізу, сформувати понятійно-категорійний апарат. З іншого, постійно тривають дискусії щодо меж економічного аналізу, його змістовного наповнення. На рівні окремого суб'єкта господарювання об'єкт системи економічного аналізу може бути заданий так званим оригінал-об'єктом – системою підприємства. Відповідно, функціонально-цільове спрямування такої системи передбачає створення нового якісно-змістовного знання на підставі аналітичної переробки інформаційних масивів, що зменшує невизначеність та ризики. Потреба у формуванні якісної інформаційної бази прийняття управлінських рішень суб'єктами господарювання спричиняє необхідність перманентного удосконалення методології та організації економічного аналізу» [11, с. 197]. Для визначення специфіки фінансового потенціалу як об'єкта економічного аналізу розглянемо його властивості з позиції функціональної спрямованості, класифікаційних ознак та принципів.

Аналіз останніх досліджень. Властивості фінансового потенціалу як об'єкта оцінки та економічного аналізу були визначені у працях вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: І.Г. Бритченко, А.С. Федонин, І.Н. Рєпина, А.І. Алексюк, Г.В. Митрофанов, Г.О. Кравченко, Н.С. Барабаш, І.П. Мойсеєнко, Л.А. Мачкур, Н.С. Танклевская, П.А. Фомин, М.А. Юдин, Ф.И. Евдокимов, О.В. Мизина, О.О. Маслыган, Э.Ю. Терещенко, В.Г. Андреева, Е.В. Белова, Г.В. Ковальчук, В.О. Кунцевич, В.В. Турчак, А.С. Назаренко, А.Е. Атаєва, В.Бикова, Е.В. Боровикова, В.Ковальов,

С.В. Онишко, Ю.О. Путятін, В.Свірський, І.О. Маслак, П.А. Стецюк, Г.В. Ситник, О.В. Бражко, Н.О. Гнип, О.В. Белінська, В.Г. Боронос, Т.Паєнко, Т.Толстих, Є.Уланова, А.Коломієць, А.Новикова, В.В. Глущенко, Н.В. Касьянова, Р.В. Руда, Л.І. Кирилова, В.В. Шкроміда, Н.Г. Міценко, О.В. Веретенникова, Г.В. Кучер.

Викладення основного матеріалу. В зазначеному контексті досить чітко вся сфера фінансового потенціалу виражена в тезі українського дослідника Г.В. Корнійчук «Фінансовий потенціал є динамічним економічним явищем. З ним відбуваються різні метаморфози протягом всього життєвого циклу підприємства. На етапі появи підприємства створюються певні організаційні та економічні передумови, які мають важливе значення для формування і подальшого розвитку фінансового потенціалу. Структура власності нового підприємства суттєво впливає на визначення та механізми реалізації його економічної політики. А економічна політика визначає контури та тренди розвитку фінансового потенціалу, для реалізації якої він і формується. Залежно від того, яке значення у розширеному відтворенні надають фінансовому потенціалу власники та менеджери підприємства, формується його організаційна складова: структура управління, її кадрове забезпечення та організація інформаційних потоків у системі управління фінансовим потенціалом. Організаційна та економічна складова фінансового потенціалу залишаються його активними компонентами й на подальших етапах життєвого циклу підприємства, оскільки впливають на ключові параметри його розвитку і використання. Центральним компонентом фінансового потенціалу підприємства виступає ресурсна складова. Вона включає власні, залучені та позикові фінансові ресурси, які підприємство спроможне залучити для фінансування виробничої й інвестиційної діяльності. Між ними існує пряма залежність: чим більший обсяг фінансових ресурсів може сформувати підприємство за рахунок власних джерел, тим кращі у нього умови доступу до фінансових ресурсів зовнішніх кредиторів та інвесторів. З іншого боку, чим більший обсяг фінансових ресурсів може залучити підприємство із зовнішніх джерел, тим більші можливості для розширення бази формування власних фінансових ресурсів. Важливим елементом ресурсної складової фінансового потенціалу підприємства є структура балансу, тобто ключові співвідношення між елементами його активу та пасиву або між ресурсами та джерелами їх формування» [7].

На подібній позиції стоїть І.М. Гончаренко, зазначаючи, що «При дослідженні фінансового потенціалу з метою його підвищення необхідно враховувати таке:

1. Фінансовий потенціал знаходить свій вияв у двох формах – наявній і спожитій, що необхідно враховувати при ототожненні фінансового потенціалу із сукупністю фінансових ресурсів, необхідних для нормального функціонування підприємства;
2. Розглядаючи фінансовий потенціал як складову потенціалу, зокрема, конкурентного, необхідно враховувати динамічні властивості як основу економічного розвитку підприємства;
3. Ототожнюючи фінансовий потенціал з фінансово- майновим станом, що зручно при оцінюванні, необхідно враховувати потенційні фінансові можливості підприємства (галузі) у зовнішньому конкурентному середовищі» [3].

Кучер Г.В. стоїть на позиції, що фінансовий потенціал є взаємопов'язаним із іншими фінансовими категоріями. Зокрема, дослідниця зазначає, що «фінансовий потенціал як економічна категорія входить до системи фінансових категорій та тісно взаємопов'язана з нею. Зокрема, існує тісний зв'язок категорії «фінансовий потенціал» із такими категоріями як доходи, витрати, бюджет, податки, цільові фонди грошових коштів, прибуток, дивіденди, заробітна плата, виручка, амортизація, відрахування, виплати, процент, кредит тощо. Тому вважаємо, що функціонування та розвиток фінансових відносин внаслідок розвитку держави, товарно-грошових відносин забезпечили виникнення нової фінансової категорії – «фінансовий потенціал»» [8].

Враховуючи вище представлену думку вчених та зважаючи на специфіку економічного аналізу як інструменту оцінки фінансового потенціалу вважаємо, що фінансовий потенціал є комплексним економічним процесом, а отже виступає комплексним об'єктом економічного аналізу. Комплексність полягає в тому, що фінансовий потенціал охоплює сукупність об'єктів управління та різних видів господарської діяльності, показує взаємодію між ними та вплив на результативність господарської діяльності підприємства.

«За умови формування потенціалу підприємства слід враховувати, що потенціал підприємства – є складовою системою пересічних характеристик його елементів, причому останні можуть тією чи іншою мірою заміщати один одного. Потенціал підприємства не можна сформувати на базі механічного додавання елементів, оскільки він є динамічним угрупованням, а під час його формування діє закон синергії його елементів. Потенціал підприємства у вищих формах виявлення може самостійно трансформуватися з появою нових складових елементів, які мають здатність функціонувати одночасно і у сукупності. Виявлено, що всі елементи потенціалу пов'язані із функціонуванням і розвитком підприємства, а складові потенціалу підприємства мають бути адекватними характеристиками продукції і послуг, що виробляються на підприємстві» [19, с. 27]. Тому для цілей економічного аналізу з'ясуємо його специфічні риси, які проявляються у функціях, видах, принципах та власне властивостях. Це дозволить підійти системно до розробки аналітичного інструментарію його оцінки на лісогосподарських підприємствах.

Вагоме значення фінансовому потенціалу, як об'єкту економічного аналізу, приділено в дослідженні І.В. Саух [16, с. 261], яка визначила 12 його властивостей, шляхові їх ідентифікації та екстраполювання в працях вчених: цілісність, тобто потенціал є єдиним цілим, що має певні властивості, структурність потенціалу, тобто потенціал складається з певних частин, складність потенціалу, обумовлена неоднорідністю складових, ієрархічними зв'язками між ними, динамічність (нестационарність потенціалу) – потенціал має мінливі параметри, характеризується стохастичністю поведінки, унікальність потенціалу – потенціал має в будь-який час притаманні лише йому можливості та властивості, синергічність потенціалу полягає в одержанні синергетичного ефекту при взаємодії його елементів, протиентропійність, можливість протидіяти руйнівним тенденціям, зв'язок із зовнішнім середовищем, гомеостаз, безперервність функціонування та розвитку, інерційність.

Вважаємо, що зазначенні властивості повністю відповідають фінансовому потенціалу підприємства як економічного поняття, що характеризує певний стан фінансових ресурсів та можливостей підприємства для досягнення тактичних та стратегічних цілей. Проте, застосування зазначених властивостей повинно бути узгоджене із функціями та принципами фінансового потенціалу для комплексного підходу до його аналітичної оцінки. В науковій літературі функції фінансового потенціалу представлені в різному складі та змістовному наповненні. Підходи авторів до їх складу та сутності представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Підходи до складу та сутності функцій фінансового потенціалу

Кучер Г.В. [8]	Прокопишак В.Б. [13, с. 163]	Гончаренко М.В. [2]
Розподільча	планування	забезпечувальна
– забезпечує розподіл та перерозподіл фінансових активів між суб'єктами економічних відносин відповідно до попиту, пропозиції, потреб, доцільності, мотивації, цілей та стратегії розвитку	– спрямована на зростання фінансового потенціалу в майбутньому	– за рахунок фінансового потенціалу регіону забезпечується його соціально-економічний розвиток і потреби населення, а також підвищується капіталізація території і зміцнюється її ресурсна база
Відтворювальна	реалізації	перерозподільчу
– формує достатню кількість фінансових активів у розпорядженні суб'єктів економічних відносин для забезпечення їх фінансово-господарської діяльності	– спрямована на пошук нових джерел формування фінансового потенціалу підприємств, заснована на стимулюванні підприємницької діяльності, виникненні оригінальних компетенцій і ринкових можливостей	– відображає процес міжрегіонального та внутрішньорегіонального перерозподілу ресурсної бази з метою формування комплексу фактичних і прихованих потенційних ресурсів регіону
контрольна	контролю	стимулюючу
– забезпечує контроль за формуванням, накопиченням, використанням та відтворенням фінансових активів суб'єкта економічних відносин відповідно до діючої нормативно-правової бази, поточних та довгострокових пріоритетів його розвитку;	– забезпечує перевірку ефективності прийнятих рішень, зокрема контроль за збереженням конкурентної позиції підприємства	– відображає здатність регіонального фінансового потенціалу за рахунок ефективної системи мобілізації ресурсів “притягувати” додаткові вільні інвестиційні ресурси для регіонального розвитку
індикативна		контрольну
– дозволяє визначати фінансовий стан, тенденції, ризики, спроможність суб'єкта економічних відносин забезпечити процес відтворення для виконання завдань та цілей		– відображає накопичення фінансового потенціалу відображає фінансовий результат господарської діяльності регіону і є основою для міжтериторіального порівняння і формування рейтингу економічного розвитку

Представленні функції характеризують фінансовий потенціал як підприємства, так і регіону. Проте і одні, і інші можна екстраполювати на фінансовий потенціал підприємства. Зауважимо, що різносторонній склад та сутність функцій економічного потенціалу обумовлені багатовекторним підходом до сутності даного поняття.

Вважаємо, що функції фінансового потенціалу потрібно визначати з наступних позицій:

– фінансовий потенціал як система управління фінансовими ресурсами виконує наступні функції: планування, стимулювання та контроль. Під контролем як функцією управління пропонуємо розуміти встановлення відповідності заданим параметрам процесів формування, забезпечення, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів підприємства для досягнення тактичних та стратегічних цілей господарської діяльності. Планування в складі функцій фінансового потенціалу пов'язане із забезпеченням зростання фінансових ресурсів та можливостей підприємства для підвищення рівня результативності господарської діяльності. Стимулювання – це забезпечення здатності підприємства мобілізувати додаткові фінансові ресурси для зростання його результативності в поточний та стратегічний період;

– фінансовий потенціал як об'єкт управління виконує наступні функції: забезпечувальна, відтворювальна, стимулююча, розподільча та перерозподільча, індикативна. Щодо сутності зазначених функцій погоджуємося із їх тлумаченням в представлених наукових джерелах.

Таким чином, при формуванні комплексного явлення про сутність та властивості фінансового потенціалу необхідно враховувати обидва підходи до складу та сутності його функцій. Реалізація функцій фінансового потенціалу повинна відповідати його принципам. Так в сукупності дані функції та принципи визначають функціональну спрямованість фінансового потенціалу підприємства та комплексність його оцінки.

З даного приводу вітчизняні дослідники Т. С. Шабатура, Н. В. Лагодієнко зазначають, що «Комплексний підхід до оцінювання фінансового потенціалу підприємства конкретизується через сукупність наступних принципів:

- цілеорієнтованості для чіткого виділення меж між оцінюваним об'єктом, адресністю висновків та їх конкретизованістю;
- наукової обґрунтованості для врахування об'єктивних умов і характерних особливостей підприємства, тенденцій економічного та науково-технічного розвитку та дії законів;
- системності для аналізу суб'єкта як цілісної системи, де ознака кожного структурного елементу визначається його місцем у системі;
- багаторівневості для аналізу суб'єкта як одного цілого або як системи взаємопов'язаних складових;
- достовірності для використання доступних вихідних даних, простих у розумінні показників;
- адекватності об'єктивним закономірностям та тенденціям розвитку для зосередження уваги на реальних тенденціях, а згодом – на створенні теоретичної основи стратегічного розвитку;
- універсальності для можливості застосовувати систему показників різними підприємствами з урахуванням їх особливостей розвитку;
- комплексності для поєднання різних методичних підходів до оцінки, що дасть можливість здійснювати різноаспектну оцінку об'єкта» [21].

В науковій літературі зазначений склад принципів є не усталений та потребує додаткового аналізу. Проаналізуємо найбільш протилежні підходи до їх складу та сутності принципів фінансового потенціалу, що містяться в наукових джерелах (табл. 2).

Аналізуючи зазначений склад принципів з позиції дослідження фінансового потенціалу як об'єкту економічного аналізу пропонуємо дотримуватися тих з них, які можуть бути оцінені та проконтрольовані із застосуванням аналітичних процедур. До таких принципів належать:

- 1) системності;
- 2) безперервності;
- 3) збалансованості;
- 4) прозорості,
- 5) еластичності;
- 6) релевантної.

Сутність перших п'яти принципів пропонуємо визначати із підходами представлених вище авторів. Виділений нами принцип релевантної полягає в тому, що фінансовий потенціал, його властивості та резерви залежать від управлінських рішень й відповідно підлягають управлінню та можуть змінювати свої параметри в залежності від сукупності факторів внутрішнього та зовнішнього середовища.

Наступною складовою фінансового потенціалу є його види, адже класифікаційні ознаки дозволяють в повній мірі ідентифікувати його властивості для цілей економічного аналізу. Це особливо важливо, з тієї позиції, що «При виборі показників оцінки фінансового потенціалу важливо враховувати наступне: фінансовий потенціал являє собою агреговане уявлення системи кількісних і якісних показників, що характеризують фінансовий потенціал економічної системи як на поточний момент часу, так і на перспективу.

Склад та сутність принципів фінансового потенціалу

Принцип	Сутність
<i>В. Григоренко [4]</i>	
<i>Системності</i>	при формуванні фінансового потенціалу території необхідно враховувати наявний і прихований потенціал всіх суб'єктів господарювання належних цій території
<i>Неперервності</i>	полягає у своєчасному коректуванні перспективних планів акумулювання фінансових ресурсів території, виходячи зі змін, які відбуваються всередині фінансової системи території та ззовні
<i>концентрації ресурсів</i>	базується на складових фінансового потенціалу і полягає в тому, що фінансовий потенціал території, як складна консолідована категорія включає в себе бюджетні ресурси, податкові надходження (потенціал), фінансові потенціали підприємств та фінансовий потенціал населення
<i>обмеженої самостійності фінансової системи</i>	розуміння фінансової системи території як окремої обмеженої в самостійності категорії, а отже, і до формування фінансового потенціалу території необхідно підходити індивідуально
<i>пропорційності</i>	необхідно будувати модель пропорційного нарощування фінансового потенціалу згідно з його темпами економічного зростання
<i>збалансованості</i>	незважаючи на прагнення децентралізувати систему управління фінансовою системою території, необхідно пам'ятати, що в сучасних умовах існує великий дисбаланс у розвитку окремих територій
<i>прозорості</i>	формування вільного доступу до інформації про забезпеченість ресурсами території, напрямках інвестування коштів та обсягів витрачання фінансових ресурсів
<i>Л.М. Мариук [9]</i>	
<i>цілісність та комплексність</i>	дає змогу забезпечити комплексність та узгодженість управлінських дій складників цієї категорії на всіх етапах його функціонування, чим посилюється вплив на всю господарську діяльність підприємства
<i>неперервність у часі й просторі</i>	передбачає постійну реалізацію управлінських дій від моменту створення підприємства до його ліквідації
<i>еластичність</i>	полягає в можливості пристосування всіх рішень, які приймаються й реалізуються, до реальних умов господарювання (мається на увазі обов'язкове врахування економічної, політичної, зовнішньої ситуації, внутрішніх умов господарювання, стан матеріальних, трудових і власних фінансових).
<i>наукова обґрунтованість параметрів</i>	Наукова обґрунтованість окремих показників, таких як обсяг, структура та використання фінансового потенціалу підприємства, дає змогу забезпечити цілісність та ефективність процесу управління.
<i>результативність управлінських дій</i>	спрямовує управлінські дії на досягнення позитивних фінансових результатів усіх завдань у сфері фінансово-господарської діяльності, які плануються та реалізуються
адаптація до специфіки суб'єкта, яким здійснюється управління	
<i>І.В. Саух [15]</i>	
кожний виділений елемент фінансового потенціалу повинен узгоджуватись із загальними цілями функціонування підприємства і не суперечити їм	
фінансовий потенціал повинен органічно взаємодіяти з іншими сформованими потенціалами підприємства (виробничим, управлінським, маркетинговим, інноваційним тощо)	
формування фінансового потенціалу повинно відбуватись одночасно з процесами створення інших складових потенціалу підприємства	
посилення та функціонування окремих елементів фінансового потенціалу повинно враховувати принцип розвитку підприємства, тобто синергетичний ефект, одержаний при поєднанні елементів фінансового потенціалу, який повинен бути позитивним	
фінансовий потенціал повинен бути похідним від виробничого потенціалу	
система фінансового потенціалу повинна бути відкритою для можливості додавання нових елементів фінансового потенціалу, які не повинні знижувати синергетичний ефект від фінансового потенціалу в цілому	

Відповідно, перелік показників повинен бути розроблений із застосуванням системного, комплексного і стратегічного підходів; основною складністю є відсутність достатньої інформаційної бази, тому число показників має бути обмеженим, містити мінімум суб'єктивної інформації, пов'язаної з особливостями фінансової діяльності для проведення порівняльної оцінки фінансового потенціалу» [14].

Крім того, класифікація фінансового потенціалу підприємства основою формування його структури. «Важливим етапом дослідження фінансового потенціалу є формування його структури. У сучасній науковій літературі існує різнобічність поглядів на визначення наукових підходів, покладених в основу композиції, принципів формування потенціалу, елементів структури, їх взаємозв'язку та взаємозалежності» [15]. Таку взаємозалежність дозволяють виявити види фінансового потенціалу за різними ознаками. В науковій літературі питання класифікації фінансового потенціалу розглядається в контексті класифікації потенціалу підприємства в загалом, тому розглянемо підходи вчених як до класифікації фінансового потенціалу зокрема, так і потенціалу підприємства загалом.

Досить розширену класифікацію потенціалу підприємства наводять О.С. Федонін, І.М. Репіна, О.І. Олексюк, які визначають потенціал підприємства як з внутрішньої так і зовнішньої сторони його прояву (рис. 1).

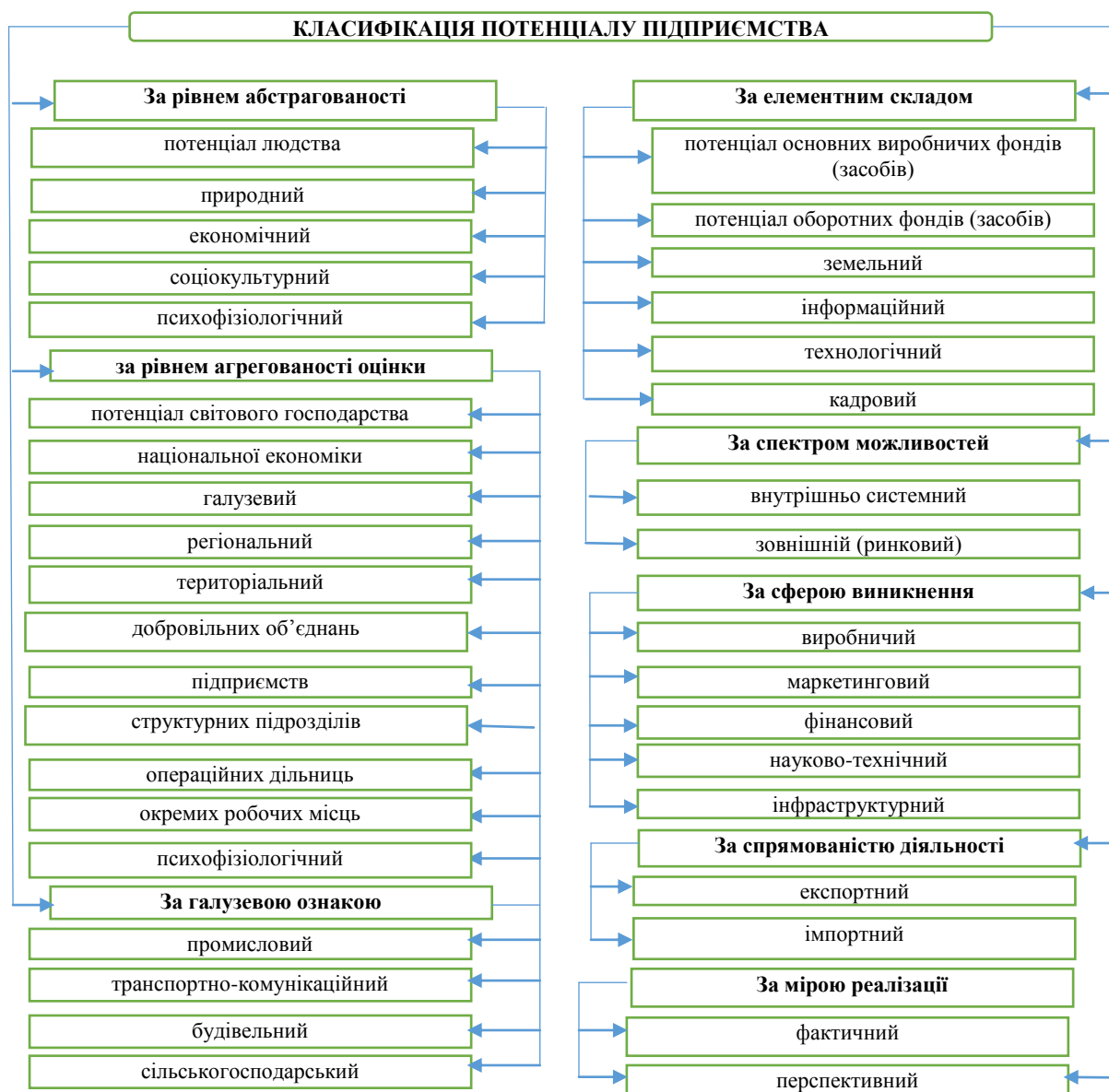

Рис. 1. Класифікація потенціалу підприємства за Федоніною О.С., Репіною І.М. та Олексюк О.І. [19]

Зазначена класифікація потенціалу підприємства, окрім того, що визначає в ній місце фінансового потенціалу, вказує й на фактори його розвитку. Адже, на фінансовий потенціал підприємства впливають фактори як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. Так, зовнішнє середовище визначає потенціал підприємства, що класифікується за такими ознаками як за рівнем абстрагованості, за рівнем агрегованості оцінки, за галузевою ознакою, за спрямованістю діяльності. «Ефективне і раціональне їх використання дає змогу говорити про фінансову стійкість підприємства та появу експортних можливостей виходу на світові ринки. Тому виникає проблема пошуку таких методів і технологій оцінки фінансового потенціалу підприємства, які дозволять виявити потенційні можливості й резерви, виробити ефективні стратегії розвитку та встановити ознаки, які свідчать про наявність відхилень і недоліків у діяльності суб'єктів господарювання»[5]. Зовнішнє середовище формує можливості для підприємства щодо залучення фінансових ресурсів і напрямів їх ефективного використання для зростання фінансових результатів господарської діяльності.

Фінансовий потенціал автор виділяє в класифікації за сферою виникнення разом із виробничим, маркетинговим, науково-технічним та інфраструктурним потенціалами підприємства. Щодо класифікаційних ознак та видів потенціалів які можна екстраполювати до фінансового потенціалу підприємства такими є: за спектром можливостей (зовнішній (ринковий), внутрішньо системний), за мірою реалізації (фактичний та перспективний) та спрямованістю діяльності (експортний та імпортовий).

Овдієнко В.Н. і В.А. Котлова [10] характеризують економічний потенціал за подібними ознаками, але визначають інші його види:

- належність до сфери суспільного виробництва: виробничий та невиробничий потенціал;
- досягнутий рівень: нормативний, реальний, стратегічний потенціал;
- зміст: потенціал в натурально-речовинній формі та у вартісних вимірах;
- ресурсну структуру: трудовий потенціал, потенціал основних фондів і потенціал матеріальних ресурсів.

Критикуючи підхід автора варто зазначити його не коректність щодо ознаки за змістом, адже вимірник ресурсів не визначає його виду, а характеризує лише порядок виміру. Крім того, окремі складові економічного потенціалу можуть вимірюватися як в одних, так і інших вимірниках. В більшій мірі такі ознаки характеризують не фінансовий потенціал, а систему його оцінки та планування.

Інший підхід містить демонструє дослідження А.М. Турило та К.В. Богачевська [18, с. 262]. Автори значно розширюють класифікаційні ознаки потенціалу підприємства, проте характеризують його лише суто із внутрішньої сторони. Ознаки, що містяться в дослідженні авторів та представлено в таблиці 3, визначають різні спектри управління економічним потенціалом підприємства.

Таблиця 3

Класифікація потенціалу підприємства за Турило А.М., Богачевська К.В. [18, с. 262]

Класифікаційна ознака	Вид потенціалу підприємства	
За рівнем виявлення	Явний	Прихований
За спектром врахування можливостей	Повний	Частковий
За терміном (періодом) охоплення можливостей	Поточний	Стратегічний
За рівнем використання	Активний	Пасивний
Характер прояву потенціалу		
За функціями	За ресурсним забезпеченням	За спроможністю до адаптації
Функціональний	Ресурсний	Адаптаційний
Виробничий	Трудовий	Складові елементи потенціалу підприємства вступають у взаємодію між собою, залежать один від одного та становлять певну цілісну єдність
Управлінський	Фінансовий	
Екологічний	Інформаційний	
Організаційний	матеріально-технічний	
фінансово-економічний	інтелектуально-технологічний	
Комерційний		
науково-технічний		

Фінансовий потенціал автор виділяє за класифікаційною ознакою – ресурсне забезпечення. Проте, опрацювавши власне фінансовий потенціал його можна характеризувати за виділеними ознаками за рівнем виявлення, за спектром врахування можливостей, за терміном (періодом) охоплення можливостей, за рівнем використання.

Окремі вчені досліджуючи властивості фінансового потенціалу визначають його класифікаційні ознаки, які пересікаються із вище окресленими. Варто зауважити, що при однакових ознаках потенціалу підприємства види, які за ними класифікують вчені потенціал, є принципово різними. Тому розглянемо

класифікацію власне фінансового потенціалу, що дозволить виявити критичні точки та його властивості для цілей економічного аналізу (табл. 4).

Таблиця 4

Класифікація фінансового потенціалу в науковій літературі

В.В. Коновченко [6, с. 277; 3]			
<i>1. За рівнем абстрагованості</i>			
Суспільства		Економічний	духовного виробництва
<i>2. Залежно від рівня агрегованості оцінки</i>			
держави	галузевий	регіональний	територіальний
світового господарства		підприємства	домогосподарств
<i>3. За спектром урахованих можливостей</i>			
Внутрішньосистемний		зовнішній (ринковий)	
<i>4. За сферами</i>			
державних фінансів		суб'єктів господарювання	домогосподарств
<i>5. За функціональним призначенням</i>			
Бюджетний	грошово-кредитний		інвестиційний
<i>6. За мірою реалізації потенціалу</i>			
Фактичний		Втрачений	перспективний
Селіванова Ю.В. [17, с. 154]			
<i>1. В залежності від життєвого циклу</i>			
Стартовий		Поточний	
<i>2. В залежності від наявних фінансових ресурсів</i>			
Високий	Достатній	Дефіцитний	Критичний
<i>3. В залежності від форми ризику</i>			
З довгостроковою формою ризику		З короткостроковою формою ризику	З комплексною формою ризику
<i>4. В залежності від властивості змінюватися</i>			
Змінний		Фіксований	
Чобиток В.І., Астапова Е.В. [20, с. 163]			
<i>1. За часом використання</i>			
Поточний		Перспективний	
<i>2. По мірі використання</i>			
Невикористаний	Очікуваний до використання		Використаний
<i>3. За стадіями процесу відтворення</i>			
У сфері виробництва		У сфері обігу	
<i>4. За економічною природою і характером впливу на результати діяльності підприємства</i>			
Екстенсивний	Інтенсивний	Інноваційний	
<i>5. За способом виявлення</i>			
Явний		Прихований	
<i>6. За часом виявлення</i>			
Виявлений в процесі планування		Виявлений в процесі його виконання	

Підводячи підсумки запропонованих авторами класифікацій фінансового потенціалу, зауважимо, що кожен із них має право на існування. Різноманітність підходів залежить від вихідних положень дослідження авторів, а саме об'єкту, предмету, мети та завдань. Зважаючи на вихідні положення нашого дослідження, об'єктом якого виступає система економічного аналізу фінансових потенціалу лісогосподарських підприємств, пропонуємо виділяти наступні ознаки класифікації досліджуваного економічного явища:

1. В залежності від властивостей змінюватися: змінний та фіксований;
2. За часом використання: поточний та перспективний;
3. За стадіями процесу відтворення: виробничий та обіговий;
4. За характером впливу на результати діяльності підприємства: екстенсивний, інтенсивний, інноваційний;
5. За способом виявлення: явний та прихований.

Для цілей оцінки аналітичної оцінки фінансового потенціалу лісгосподарського підприємства необхідним є врахування усіх вище наведених положень. Зокрема підходів до сутності, сукупності функцій та принципів, класифікації фінансового потенціалу. Це обумовлено сучасними потребами оцінки фінансового потенціалу в умовах нестабільності зовнішнього середовища. Так, «В умовах фінансово-економічної невизначеності (економічних і військово-політичних потрясінь на сході країни та окупації російськими військами Криму) дати цілісну оцінку фінансовому та сукупному економічному потенціалу підприємств і провести порівняльний аналіз у просторі та часі з метою прийняття ефективних управлінських рішень є досить складним завданням. У зв'язку з цим є потреба здійснення розрахунку комплексної оцінки явищ і процесів, що вивчаються. Це пов'язано з їх багатогранністю і неоднозначністю, а також необхідністю узагальнення інформації щодо досліджуваних явищ» [5].

У зв'язку із цим пропонуємо наступну модель фінансового потенціалу підприємства як об'єкту економічного аналізу, що характеризує його властивості та дозволяє надати транспарентну оцінку його стану.

Характеризуючи представлену модель варто зазначити наступне:

- під фінансовим потенціалом слід розуміти процес активізації джерел щодо забезпечення, формування, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів з метою акумулювання можливостей зростання результативності господарської діяльності підприємства. Від відповідно до цього фінансовий потенціал є об'єктом управління господарської діяльності підприємства та підлягає аналітичній оцінці для встановлення його стану та напрямів розвитку;
- розгляд фінансового потенціалу як сукупності фінансових показників визначає його місце в системі економічного аналізу, а багатоаспектний прояв характеризує складність організації та методики застосування аналітичних процедур;
- процес управління фінансовим потенціалом визначається сукупністю функцій (забезпечувальна, відтворювальна, стимулююча, розподільча, перерозподільча, індикативна) та принципів (системності, безперервності, збалансованості, прозорості, еластичності, релевантної). Дані категорії визначають параметри управління та його функціональну спрямованість як властивостей об'єкту економічного аналізу;
- сукупність властивостей фінансового потенціалу як підлягають аналітичній оцінці визначають його класифікацією, яка запропонована та представлена на рисунку.

Таким чином, за результатами проведеного дослідження нами розроблено модель фінансового потенціалу підприємства як об'єкту економічного аналізу. Дана модель ґрунтується на вивченні дефініції поняття фінансового потенціалу та пропозицій щодо його розуміння як об'єкту економічного аналізу, обґрунтування складу та сутності функцій та принципів фінансового потенціалу, удосконалені його класифікації. Це забезпечить підбір аналітичних процедур для його транспарентної оцінки.

- розвиток понятійного апарату: дослідження дефініції фінансового потенціалу в наукових джерелах дозволило систематизувати підходи до сутності фінансового потенціалу н за наступними напрямками: сукупність фінансових ресурсів підприємства, джерела фінансування господарської діяльності підприємства, можливості розвитку господарської діяльності підприємства, фінансові показники підприємства, система управління фінансами підприємства, характеристика ефективності функціонування підприємства. В результаті запропоновано авторське визначення фінансового потенціалу в контексті його місця в складі об'єктів економічного аналізу: процес активізації джерел щодо забезпечення, формування, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів з метою акумулювання можливостей зростання результативності господарської діяльності підприємства. Відповідно до цього фінансовий потенціал є об'єктом управління господарської діяльності підприємства та підлягає аналітичній оцінці для встановлення його стану та напрямів розвитку. Розгляд фінансового потенціалу як сукупності фінансових показників визначає його місце в системі економічного аналізу, а багатоаспектний прояв характеризує складність організації та методики застосування аналітичних процедур.

Висновки. Вивчення теоретичних положень управління фінансовим потенціалом дозволило обґрунтувати його місце в складі об'єктів економічного аналізу. В результаті розроблено модель теоретичну модель фінансового потенціалу як об'єкту бухгалтерського обліку, складові якої полягають у наступному:

- функціональна спрямованість фінансового потенціалу визначається його функціями. При вивченні наукової літератури було ідентифіковано значну сукупність функцій, проте зважаючи на специфіку прояву фінансового потенціалу, запропоновано насупне їх групування: по-перше, фінансовий потенціал як система управління фінансовими ресурсами виконує наступні функції: планування, стимулювання та контроль. Під контролем як функцією управління пропонуємо розуміти встановлення відповідності заданим параметрам процесів формування, забезпечення, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів підприємства для досягнення тактичних та стратегічних цілей господарської діяльності. Планування в складі функцій фінансового потенціалу пов'язаний із забезпеченням зростання фінансових ресурсів та можливостей підприємства для підвищення рівня результативності господарської діяльності. Стимулювання – це забезпечення здатності підприємства мобілізувати додаткові фінансові

ресурси для зростання його результативності в поточний та стратегічний період; по-друге, фінансовий потенціал як об'єкт управління виконує наступні функції: забезпечувальна, відтворювальна, стимулююча, розподільча та перерозподільча, індикативна;

– встановлено, що відповідність фінансового потенціалу заданим параметрам визначається сукупністю принципів, до яких належать: системності, безперервності, збалансованості, прозорості, еластичності, релевантності;

– сукупність властивостей фінансового потенціалу які підлягають аналітичній оцінці визначаються його класифікацією за наступними ознаками: в залежності від властивостей змінюватися: змінний та фіксований; за часом використання: поточний та перспективний; за стадіями процесу відтворення: виробничий та обіговий; за характером впливу на результати діяльності підприємства: екстенсивний, інтенсивний, інноваційний; за способом виявлення: явний та прихований.

Список використаної літератури:

1. *Бова В.А.* Сутність фінансового потенціалу підприємства / *В.А. Бова, О.С. Хринюк* // Збірник наукових праць молодих вчених факультету менеджменту та маркетингу КПІ ім. І.Сікорського «Актуальні проблеми економіки та управління». – 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/102585/97661>.
2. *Гончаренко І.М.* Діагностика фінансового стану підприємств легкої промисловості як складової фінансового та конкурентного потенціалу / *І.М. Гончаренко* // Електронний архів КНУТД. – 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/2742>.
3. *Гончаренко М.В.* Еволюція сутності фінансового потенціалу розвитку територій / *М.В. Гончаренко* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2013-3/doc/2/03.pdf>.
4. *Григоренко В.О.* Фінансовий потенціал території: теоретичні аспекти та механізми формування / *В.О. Григоренко* // Економічний форум. – 2012. – № 1.
5. *Гудзь Ю.Ф.* Фінансовий потенціал переробних підприємств АПК та методи оцінки / *Ю.Ф. Гудзь* // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_11/65.pdf.
6. *Коновченко В.В.* Бюджетний потенціал держави: сутність та принципи формування / *В.В. Коновченко* // Фінансовий потенціал суб'єктів господарювання як чинник сталого розвитку ринкової економіки : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 1 лютого 2013 р., Харків. – Х., 2013. – С. 275–278.
7. *Корнійчук Г.В.* Структурні компоненти фінансового потенціалу агроформувань / *Г.В. Корнійчук* // Наукова періодика України. – 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILE&S21STR=Nvuumevcg_2017_11_18.
8. *Кучер Г.В.* Фінансовий потенціал як економічна категорія / *Г.В. Кучер* // Актуальні проблеми економіки. – 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=JUJ_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=IJ&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%9623291.
9. *Маршук Л.М.* Принципи формування фінансово-ресурсного потенціалу підприємства / *Л.М. Маршук* // Вісник ХДУ. Серія : Економічні науки. – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ej.kherson.ua/index.php/arkhiv-vidannya/2014?id=56>.
10. *Овдijenко В.Н.* Производственный потенциал предприятия / *В.Н. Овдijenко, В.А. Котлов.* – М. : Экономика, 2002. – 559 с.
11. *Олійник О.В.* Розвиток економічного аналізу в умовах інституційних змін : монографія / *О.В. Олійник.* – Житомир : ЖДТУ, 2008. – 653 с.
12. *Партин Г.О.* Формування фінансового потенціалу підприємства / *Г.О. Партин, Р.І. Заdereцька, О.В. Граціян* // Ефективна економіка. – 2016. – № 1. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4754>.
13. *Прокопишак В.Б.* Методика формування фінансового потенціалу аграрних підприємств / *В.Б. Прокопишак* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nltu.edu.ua/nv/Archive/2016/26_2/26.pdf.
14. *Рзаєв Г.І.* Фінансовий потенціал підприємства та напрямки його оцінки / *Г.І. Рзаєв, О.В. Жовтівська* // Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова. – 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://visnyk-onu.od.ua/index.php/uk/arkhiv-vidannya?id=99>.
15. *Саух І.В.* Фінансовий потенціал підприємства: принципи та особливості його формування / *І.В. Саух* // Бізнес-Інформ. – 2015. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.business-inform.net/annotated-catalogue/?year=&abstract=2015_01_0&lang=ua&stqa=40.
16. *Саух І.В.* Фінансовий потенціал підприємства: принципи та особливості його формування / *І.В. Саух* // Бізнес-Інформ : науковий журнал. – 2015. – № 1 (444). – С. 258–262.
17. *Селиванова Ю.В.* Фінансовий потенціал як фактор розвитку бізнесу в конкурентній ринковій середі / *Ю.В. Селиванова* // Вісник ДНУ. Серія В : Економіка і право. – Вип. 1. – 2013. – С. 149–155.
18. *Турило А.М.* Потенціал підприємства: сутність, класифікація, види / *А.М. Турило, К.В. Богачевська* // БІЗНЕС-ІНФОРМ. – 2014 – № 2 – С. 259–263.
19. *Федонін О.С.* Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посібник / *О.С. Федонін, І.М. Рєпіна, О.І. Олексюк.* – К. : КНЕУ, 2004. – 316 с.
20. *Чобіток В.І.* Розробка стратегії управління фінансовим потенціалом підприємств / *В.І. Чобіток, О.В. Астапова* // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://btie.kart.edu.ua/article/view/51137>.

21. Шабатура Т.С. Методологічне забезпечення реалізації фінансового потенціалу підприємств аграрного виробництва / Т.С. Шабатура, Н.В. Лагодієнко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/1039/pdf>.

References:

1. Bova, V.A. and Hrynjuk, O.S. (2017), «Sutnist' finansovogo potencialu pidpryjemstva», *Zbirnyk naukovykh prac' molodyh vchenykh fakul'tetu menedzhmentu ta marketyngu KPI im. I.Sikors'kogo «Aktual'ni problemy ekonomiky ta upravlinnja»*, available at: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/102585/97661>
2. Goncharenko, I.M. (2013), «Diagnostyka finansovogo stanu pidpryjemstv legkoi' promyslovosti jak skladovoi' finansovogo ta konkurentnogo potencialu», *Elektronnyj arhiv KNUTD*, available at: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/2742>
3. Goncharenko, M.V. (2013), *Evoljucija sutnosti finansovogo potencialu rozvytku terytorij*, available at: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2013-3/doc/2/03.pdf>
4. Grygorenko, V.O. (2012), «Finansovyj potencial terytorii': teoretychni aspekty ta mehanizmy formuvannja», *Ekonomichnyj forum*, Vol. 1.
5. Gudz', Ju.F. (2015), *Finansovyj potencial pererobnykh pidpryjemstv APK ta metody ocinky*, available at: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_11/65.pdf
6. Konovchenko, V.V. (2013), «Bjudzhetnyj potencial derzhavy: sutnist' ta pryncypy formuvannja», *Finansovyj potencial sub'jektiv gospodarjuvannja jak chynnyk stalogo rozvytku rynkovoï ekonomiky*, materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf., vid 1 ljutogo, Harkiv, pp. 275–278.
7. Komijchuk, G.V. (2017), «Strukturni komponenty finansovogo potencialu agroformuvan'», *Naukova periodyka Ukrainy*, available at: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILE=&S21STR=Nvumevcg_2017_11_18
8. Kucher, G.V. (2014), «Finansovyj potencial jak ekonomichna kategorija», *Aktual'ni problemy ekonomiky*, available at: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=JUJ_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=IJ=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%9623291
9. Marshuk, L.M. (2016), «Pryncypy formuvannja finansovo-resursnogo potencialu pidpryjemstva», *Visnyk HDU, Serija Ekonomichni nauky*, available at: <http://www.ej.kherson.ua/index.php/arkhiv-vidannya/2014?id=56>
10. Ovdienko, V.N. and Kotlov, V.A. (2002), *Proizvodstvennyi potentsial predpriyatiya*, Ekonomika, Moscow, 559 p.
11. Olijnyk, O.V. (2008), *Rozvytok ekonomichnogo analizu v umovah instytucijnykh zmin*, ZhDTU, Zhytomyr, 653 p.
12. Partyn, G.O., Zaderec'ka, R.I. and Gracijan, O.V. (2016), «Formuvannja finansovogo potencialu pidpryjemstva», *Efektivna ekonomika*, No. 1, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4754>
13. Prokopyshak, V.B. (2016), *Metodyka formuvannja finansovogo potencialu agrarnykh pidpryjemstv*, available at: http://nltu.edu.ua/nv/Archive/2016/26_2/26.pdf
14. Rzajev, G.I. and Zhovtivs'ka, O. V. (2014), «Finansovyj potencial pidpryjemstva ta naprjamy jogo ocinky», *Visnyk ONU im I.I. Mechnykova*, available at: <http://visnyk-onu.od.ua/index.php/uk/arkhiv-vidannya?id=99>
15. Sauh, I.V. (2015), «Finansovyj potencial pidpryjemstva: pryncypy ta osoblyvosti jogo formuvannja», *Biznes-Inform*, No. 1, available at: http://www.business-inform.net/annotated-catalogue/?year=&abstract=2015_01_0&lang=ua&stqa=40
16. Sauh, I.V. (2015), «Finansovyj potencial pidpryjemstva: pryncypy ta osoblyvosti jogo formuvannja», *Biznes-Inform*, naukovyj zhurnal, Vol. 1 (444), pp. 258–262.
17. Selivanova, Yu.V. (2013), «Finansovyj potentsial kak faktor razvitiya biznesa v konkurentnoi rynochnoi srede», *Visnik DNU, seriya B Ekonomika i pravo*, Vol. 1, pp. 149–155.
18. Turylo, A.M. and Bogachevs'ka, K.V. (2014), «Potencial pidpryjemstva: sutnist', klasyfikacija, vydy», *BIZNES-INFORM*, Vol. 2, pp. 259–263.
19. Fedonin, O.S., Rjepina, I.M. and Oleksjuk, O.I. (2004), *Potencial pidpryjemstva: formuvannja ta ocinka*, KNEU, Kyiv, 316 p.
20. Chobitok, V.I. and Astapova, O.V. (2015), «Rozrobka strategii' upravlinnja finansovym potencialom pidpryjemstv», *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, available at: <http://btie.kart.edu.ua/article/view/51137>
21. Shabatura, T.S. and Lagodijenko, N.V., *Metodologichne zabezpechennja realizacii' finansovogo potencialu pidpryjemstv agrarnogo vyrobnyctva*, available at: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/1039/pdf>

Дзюбенко Олег Миколайович – здобувач кафедри обліку і аудиту Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

– економічний аналіз фінансового потенціалу лісгосподарських підприємств.

Стаття надійшла до редакції 05.10.2017.